

ANBLADET

Nr 101

ISSN 0280-0993

MARS 2012

Organ för

NORRTÄLJE SLÄKTFORSKARFÖRENING

NORRTÄLJE SLÄKTFORSKARFÖRENINGENS
årsmöte hölls den 19 februari och som vanligt fick
styrelsen många fina tips på spännande aktiviteter.
Mer om detta på sista sidan.

BONDEN JAN MÅNSSON (1760-1826) PÅ ORMÖN

en av öarna i Gräsö södra skärgård, var son till min morfar Arvid Nordins farmors farmors fars äldsta bror Måns. Så börjar Björn Hagelin sin spännande skildring av ett stycke Singöhistoria. Där förekommer också "Vässarö-Brita" ovan. Ta del av hans forskning på sidorna 7-11.

På årsmötet beslutades också att Anbladet från och med detta nummer skall tryckas helt i färg. Styrelsen och även årsmötet var eniga om att den högre tryckkostnaden uppvägs av tidningens högre läsvärde.

Hör gärna av er till föreningen med synpunkter på denna övergång. Alla tips för att göra Anbladet mer attraktivt mottas med tacksamhet.

Anbladet utkommer med 3 nummer per år och utges av Norrtälje Släktforskarförening.

Tidningens adress: Box 280,
761 23 Norrtälje.

Hemsida: www.norrtelje-sff.se

Webmaster: Björn Bergström
webmaster@norrtelje-sff.se

Redaktör och ansvarig utgivare:
Urban Johansson

Tidningen ingår i NSFF:s medlemsavgift, f. n. 150 kr/år.
Bankgiro: 459-5724

Manus och idéer till artiklar kan insändas till tidningen under ovanstående adress. Artiklar och citat ur tidningen får användas efter angivande av källan.

Helårsprenumeration: 100 kr.
Enstaka exemplar av tidigare nummer kan köpas för 30 kr/st.

I NSFF:s styrelse ingår:

Ordf. Urban Johansson
Grovstadväg. 25, 761 93 Norrtälje
Tel: 070-692 48 36

Kassör Sven-Olof Gahnström
Stockholmsvägen 24B, 761 43 Norrtälje
Tel: 0176-124 56

v. ordf. Sven Mohlne
Västergården 31, 761 94 Norrtälje
Tel: 0176-414 90

Sekr. Willy Menander
Asplundsv. 18, 760 10 Bergshamra
Tel: 0176-261 255

Klubbmäst. Birgit Söderman
Ekeby Pl 475A, 761 71 Norrtälje
Tel: 0176-228 081

Suppl. Bo Schylander
Rosengårdsvägen 123, 186 33 Val-
lentuna Tel: 08-511 740 15

Suppl. Ann-Marie Alfredsson
Grovstadväg. 25, 761 93 Norrtälje
Tel: 0176-266 280

Ordföranden har ordet

Så är då äntligen den värsta delen av vintern över. Skylen och reumatismen släpper sakta sitt grepp över oss människor och solen börjar så sakteliga värma upp oss till både kropp och själ. Snart får vi börja sätta om blommor och plantera frön för den kommande trädgårdssäsongen.

Lusten att forska om våra anfäder och vår hembygd sitter väl i hela året förmodar jag, så ingen av Anbladets läsare har väl legat på latsidan vad den saken anbelangar.

Vår förenings årsmöte är nu överstokat! 25 personer deltog i förhandlingarna, vilket väl är godkänt, men man önskar ju att några fler skulle ta chansen att föra fram tankar och åsikter om vår förening och dess verksamhet.

Flera bra förslag för verksamhetsplanen för 2012 kom dock upp och styrelsen skall nu arbeta intensivt för att försöka genomföra det mesta som sades.

För dig som inte var med på mötet, men ändå vill se verksamhetsberättelsen för 2011 och resultaträkningen för samma år, är det bara att höra av sig till föreningens adress, så skickar vi över samtliga handlingar per post.

Glöm nu inte att ta väl vara på våren och följ med i alla dess fantastiska skiftningar under de två månader som följer!

Styrelsen hoppas också att få se många av er på våra kommande möten!
Urban Johansson

Bra sagt!

Den girige blir aldrig mätt förrän han får munnen full av jord.

Svenskt ordspråk

Sparande är en väldigt god sak. Särskilt när ens föräldrar har gjort det år en.

Winston Churchill

Pengar gör ingen lycklig. Men jag gråter hellre i en Jaguar än i en buss.

Francoise Sagan

Efterlysningar

Jag söker information om:

1. *Saga Viola Lovisa Andersson* född den 13 mars 1920 i Husby-Lyhundra.
2. *Per August Vilhelm Andersson* född den 26 december 1876 i Libby (Husby-Lyhundra).
3. *Tekla Sofia Andersson (f. Husman)* född 2 december 1882.
4. *Vanja Frideborg Andersson* född 12 januari 1911 Vaddö, död 4 maj 1985 Norrtälje
5. *Anna Axelina Eriksson* född 1889 Vaddö (tror jag) död 28 mars 1962 Köping. Framförallt hennes föräldrar, boende på Vaddö.
6. *Jan Knut Vilhelm Åkervall* född 8 december 1892, ägde mark o hus på Vaddö.

Jag är tacksam för all hjälp som går att få!

Nina Åkervall
ninaakerwall@yahoo.se

Ny forskarförteckning

På styrelsemötet den 26 januari beslutade styrelsen att uppdatera föreningens forskarförteckning, som vid det här laget är uppemot 20 år gammal. Många medlemmar har kommit till och andra har fallit ifrån. Den nya förteckningen tänkte vi inte trycka utan endast lägga ut på föreningens hemsida. Styrelsen menar att en uppdaterad förteckning skulle vara till stor hjälp för forskare som vill komma i kontakt med personer som forskar inom samma områden som man själv gör.

Inom kort kommer komma således alla NSFF:s medlemmar att få en blankett hemsänd, som vi är tack-samma för om ni fyller i och återsänder till föreningen. Samma blankett kommer också att läggas ut på hemsidan och den kan således fyllas i även där.

Styrelsen hoppas att medlemmarna skall se detta projekt som värdefullt för alla som släktforskar och att man därför är villig att bidra med sina olika forskningsområden.

Vi kommer att samla in uppgifter om särskilda släkter man forskar i, speciella områden som byar och socknar men även specialområden som soldat- och vallonforskning.

Var uppmärksam således på den kommande blanketten och vänta inte för länge med att fylla i den!

Urban Johansson

Svart eller vitt, vad är sanning

Allan Streijffert har på eget förlag i samarbete med Häverö och Edebo hembygdsförening givit ut en bok med titeln *Åsikter och insikter om svartmålning* (Af-färstryckeriet, Norrtälje 2011). Boken behandlar seden att måla vindskidor, knutbrädor och ibland också föns-terfoder i svart och författaren försöker besvara frågan om detta är en gammal tradition eller inte.

Streijffert redovisar ett mycket stort bildmaterial och han har även konsulterat flera olika auktoriteter för att finna ett trovärdigt svar på denna fråga. Bildmaterialet rör inte enbart Roslagen eftersom seden är utbredd över stora delar av vårt rike.

Författaren har inte kunnat styrka att svartmålningen, som fick ett uppsving på 1920-talet har sin grund i en äldre tradition i vårt land. En omtvistad fråga synes i och med denna skrift ha kommit närmare sin lösning.

U.J.

Roslagsmål i skrift

I förra numret av Anbladet var införd en artikel av Nils Hallerby som behandlade rospiggarnas sätt att tala och att detta också avspeglade sig i deras sätt att skriva. "Skriv som du talar" var ju en känd slogan som Posten försökte marknadsföra för ett par årtionden sedan för att få folk att skriva mer brev. En i mitt tycke idiotisk uppmaning, eftersom jag menar att det bör finnas en skillnad i hur man talar gentemot hur man skriver.

Jag uppmanade läsekretsen att komma in med fler exempel på denna "rospiggiska" i skrift och ett sådant bidrag har Anbladet fått från Britta Ohrling i Åkersberga.

Hon skriver så här. I min släktforskning på min mors sida i Roslagen har jag hittat intressanta bouppteckningar som innehåller ord på "rospiggiska". Min morfars far Mathias Lindström, torpare i Upptorp i frötuna socken, avled 1889. Här följer några exempel.

Sänglinne och gångkläder: 1 ylleallsduk, 2 attar, 15 andukar.

Bland åkerbruksredskapen finns: 2 arfvar och 1 acklåda.

I en bouppteckning efter August Carlsson i Görta, Frötuna, också från 1889, upptecknas bl a "1 par örängen, 10 andukar, ylleallsdukar, 1 att och 2 ammare."

Eva Elisabet Ersdotter i Bredsättra i Roslagsbro ägde bl a "2 örängen i guld och 1 skåp med ylla" då hon avled 1889.

TITTA IN DÅ OCH DÅ

på NSFF:s hemsida. Den håller nu på att byggas om och styrelsen är nyfiken på medlemmarnas reaktion. Hör av er med synpunkter!

Harg i Fokus

Från Lena Calmestrand med adress Kyrkväktarns väg 11, 461 79 Upphärad, har Norrtälje Släktforskarförening fått 2 st CD-skivor med material från Harg. Lena är en hängiven släkt- och hembygdsforskare, som lagt ned mycket möda på att beskriva Harg där hennes far, farfar och farfars mor var födda. "Tiden på Stenbacken och Kvarntorp (i Hargs socken) har på många sätt präglat mitt liv. Jag bär med mig en stark vördnad inför det enkla livet som jag en gång fick möta, även om jag kanske inte då förstod att sätt värde på det." Så skriver Lena i förordet till en av skrifterna, vilket jag tycker ger en god bild av det fina sätt som hon närmar sig sina anfäder och deras strävsamma liv.

De två skivorna förvaras på Norrtälje stadsarkiv och är tillgängliga för alla intresserade. De innehåller pdf-filer på dels **Vad kyrkböckerna berättar om, Harg år 1900** dels en sammanställning av tidningen **Vår bygd**, som utkom med 6 nummer 1958-66.

Den första skriften omfattar alla personer som bodde i Harg år 1900 med utgångspunkt från *Utdrag ur församlingsboken för Harg år 1900*. Lenas avsikt är att ge en bild av vilka människor som bodde i socknen detta år.

Sammanställningen av material ur *Vår bygd* innehåller mycket kulturhistoria från Harg och artiklarna är till stor del skrivna av skolbarn, men här finns också material från sockenstämmoprotokoll från mitten av 1700-talet.

Lena är mycket intresserad av att få låna gamla bilder från Harg till sitt nästa arbete om hembygden. Du som har sådana bilder - kontakta Lena, så att hon får ta med dessa i sin forskning. På så sätt kommer bilderna alla som är intresserade av Harg till godo.

Du som är intresserad av Lenas CD-skivor kan köpa dessa direkt av henne. Hargs befolkning 1900 kostar 50 kr och *Vår bygd* - Harg, 100 kr. År 2013 beräknar hon att bli klar med skriften *Masugnen i mitt hjärta*, som kommer att handla om gårdar och människor i Masugnen.

Sist och slutligen har Lena skrivit ett upprop om bildandet av en intressegrupp för Hargsforskning. Du som vill

ingå i denna kan ringa till Lena på tel. 0520-44 16 21 eller ta kontakt via e-post: lena.calmestrand@telia.com.

Mikrofilhläsare till salu

Jan-Erik Gustafsson utbjuder sin Copex LD 750 till försäljning till högstbjudande. Du som är intresserad, tag kontakt med Janne på adressen janne.gustafsson@brevet.nu.

Släktforskning i Finland

I Anbladet nr 98/2011 skrev jag en notis om släktforskning i Finland med litet tips på nyttiga länkar. Nu har Anbladets redaktion fått ett mail med litet ytterligare tips från Mia Grubb. Så här skriver hon.

Med lite tur kan man hitta uppgifter på nätet via hemsidan Finlands släkthistoriska förening FSHF:

http://www.digiarkisto.org/sshy/index_sve.htm

Välj kyrkböcker.

Finlands riksarkivs digitala arkiv finner du på adressen http://digi.narc.fi/digi/?lang=sv_SE

Rippikirja motsvarar vår husförhörslängd *syntyneet* vår födelsebok

Vihityt vår vigsellängd

Kuolleet vår dödbok

En ny nätdatabas från 2011 med över 330 000 namn är tillgänglig på: <http://kaikki.nettihotelli.net/2w/sukupuu.htm>

Ett annat trevligt sätt att släktforska i Finland är att åka till Finland och besöka arkiven. I Helsingfors finns Finlands riksarkiv, Arkivverket, www.arkisto.fi/se/
Välj *För släktforskare* eller *KONTAKT*

I Åbo landsarkiv kan man läsa mikrofilm för kyrkböcker från 1700-talet. Det har alltid funnits svensktalande personal där när Mia varit på besök. Läs också gärna Lena Anderssons artikel om släktforskning i Finland i Västerås släktforskarklubbs tidskrift *Arosiana* nr 3/2011. Den är mycket instruktiv.

U.J.

Soldater och båtsmän i arkiven

Från medlemstidningen *Anbudet* nr 4/2011 är följande uppgifter om soldatforskning hämtat.

En hemsida som är mycket bra för soldatforskare är www.algonet.se/~hogman/ som drivs av Hans Högman.

En hel del material finns numera utlagt på SVAR och Arkiv Digital, så man behöver inte alltid åka till Krigsarkivet. SVAR har en bra indexering så att man direkt kan gå till rätt kompani och årtal.

Grunden för soldatforskningen är generalmönsterrullorna. Men en stor mängd andra rullor finns också för armén och flottan, vissa på nätet andra endast tillgängliga på Krigsarkivet.

U.J.

Ivarsson, J-O, Persson, F: Hallsta by. Före pappersbruket, Norrtälje 2011, 177 sid.

Det strävsamma författarparet Ivarsson och Persson återkommer nu med en ny bok med anknytning till Häverö socken. Denna gång handlar det om Hallsta by före 1913, då pappersbruket började byggas i Hallstavik. Boken bygger på gedigen arkivforskning, vilket framgår av de detaljerade och fullständiga ägarlängderna för de olika gårdarna i byn. Här skildras byns historia genom kartor, bilder, ritningar och tidningsnotiser. Kartorna är av- och renritade och tryckta i färg, vilket gör dem mycket tydliga och instruktiva.

Men här finns inte enbart gårdarna i byn med deras ägare och brukare utan mycket mer. I innehållsförteckningen finner man intressanta kapitel som skeppshandel, Hallsta lastageplats, ångbåtstrafik, Skebobanan och Hallsta ångsåg.

Den intresserade av Hallsta by och Häverö sockens utveckling har i denna bok en veritabel guldgruva. Skriften utgör nr 8/2011 i Norrtälje stadsarkivs skriftserie. Den kan köpas av författarna, men även genom Norrtälje stadsarkiv. Priset är 200 kr.

När varg dödade barn i Gästrikland

Direkta mansdråp av vargar har inte gått att få dokumenterade i Uppland. Två rabiessmittade bönder i Riala dog efter vargbett, men dödsorsaken var sekundär. Ifall någon skulle ha tid och tålmod att gå igenom alla dödböcker i våra socknar, så skulle vi kanske få fram bevis på att så skulle ha skett. Inpå knutarna hade vi dessvärre en rad tragiska dödsfall på 1820-talet och för samtliga finns direkta noteringar i kyrkböckerna – de berörda människorna blev verkligen dödade av vargar. Och det var framför allt barn som råkade illa ut.

Den värsta katastrofen i Sverige när det gäller vargangrepp på människan, inträffade alltså nära Upplands nordligaste gräns, nämligen i de södra och västra delarna av Gästrikland och i sydöstra delen av Dalarna i början av 1820-talet.

Först av alla drabbades den nästan fyraåriga Eric Ed i soldattorpet Dragbo mellan Gammelstilla och Torsåker, ett torp som hörde till Årsunda socken. En varghona överföll lille Eric på förmiddagen den 30 december 1820. Med ett grepp över bröstet på gossen sprang vargen bort över ett gärde och in i skogen. Föräldrarna råkade se överfallet inifrån stugan och rusade ut. De hörde pojkens skräckslagna skrik och följde genast efter. En kilometer bort hade vargen inte orkat bära pojken längre,

utan börjat slita och riva i den lilla kroppen. Fadern hann därför ifatt rövaren och dess byte och lyckades efter vissa besvär mota undan den morrande vargen, men det var för sent. När fadern lyfte upp gossen, så såg han att ansiktet var bortslitet, att magen var helt uppsliten och att innanmätet redan var uppslukat.

Chockad och vanmäktig återvände mannen hemåt med sin makabra börda i famnen. Han mötte strax pojkens mor, som genast förstod att det värsta hade hänt. Båda blev åsyna vittne till hur den till synes orädda besten stod och slickade blod ur snön, där den lille hade legat. Någon vanlig varg var det inte, tänkte de, och den åsikten skulle senare besannas med eftertryck.

Att den vargen inte uppträdde som andra, det kunde man förstå när man fick veta, att den hellre vistades på sjöisar, åkrar och vägar än i stora skogen. Den höll med förkärlek till kring samhällen och byar och den låg emellanåt och lurpassade under lador och uthus och den uppträdde tydligen allmänt ovigt och klumpigt.

I Österbo, ett par kilometer från soldattorpet i Dragbo, blev några dagar senare två pojkar i sjuårsåldern attackerade av vargen. Båda pojkarna blev svårt bitna, men folk kom rusande och lyckades fösa bort inkräktaren. Pojkarna blev skadade men så småningom återställda. Ett par dagar senare blev en nioårig flicka anfallen inne på sin gård i samma by, men hon lyckades klara livet, trots att hon också hade fått svåra skador.

Den 20 januari 1821 blev en 13-årig pojke i byn Sörby i Årsunda socken angripen. En gårdsdräng lyckades mota bort vargen med en stör och pojken klarade sig därför utan större skador.

Naturligtvis reagerade man i bygden efter dessa överfall och ett vargskall organiserades med nät, jägare och med alla socknens indelta soldater. Skogsområdena genomletades av skallgångskedjan, men eftersom denna best inte uppträdde som vanliga vargar, så låg den troligen och tryckte under någon lada medan jakten pågick. Antagligen stördes den av uppståndelsen i trakten och den gav sig iväg till mindre farofyllda jaktmarker, nämligen till grannsocknen Österfärnebo.

Med den tidens brist på kommunikationer och nästan obefintlig nyhetsförmedling, så är det troligt att man i grannsocknarna inte ens visste något om vargöverfallen i byarna längre norrut.

Den 28 januari blev sjuårige Pehr, son till Erik Persson i Kräbäck väster om Österfärnebo, attackerad och dödad av vargen. Pojken hade haft två äldre kamrater med sig på isen, där de hade åkt kana, och även de pojkarna hade blivit bitna. De lyckades i alla fall springa hem och slå larm. Då folk kom till det isbelagda kärret så fanns vargen kvar, men den stackars Pehr var redan till större delen uppäten. Dagen därpå blev en elvaårig pojke anfallen av samma varg och gossen blev enligt ett tidningsreferat så illa sargad, att hans liv var i fara. På en månad hade nu vargen dödat två och skadat sex barn i södra Gästrikland. Men nu hade också rapporter kommit från södra Dalarna – inte så värst långt bort – att ett barn hade vargdödats i samhället Garpenberg,

Fortsättning på nästa sida

Inrikes pass

Den 17 november gästades Norrtälje Släktforskarförening av Hans Hanner från Genealogiska Föreningen. Hans åker nu omkring i landet och föreläser om de inrikes pass som var nödvändiga för att svenska medborgare skulle få resa i sitt eget land. Den period som Hans föreläste om är 1812, då förordningen om inrikes pass utfärdades till 1860 då passtvangen togs bort. 1914 infördes passtvang igen, men då för utrikes resor.

Anledningen till passtvangen var att staten ville ha kontroll på de personer som vistades i riket och hur de förflyttade sig. En orsak till detta var att man ville undvika att spioner, lösdrivare, brottslingar och andra suspekta personer helt fritt reste omkring i landet.

I städerna var det magistraten som utfärdade passen och på landsbygden var landshövdingen ytterst ansvarig. De som utfärdade passen, skulle också registrera dessa i en särskild passjournal som varje månad skulle insändas till Justitiekanslern för kontroll. Den resande själv skulle uppvisa passet för någon myndighetsperson på resmålet.

Bönderna var undantagna från passtvangen. För dem räckte det med ett allmogebevis. Också personer som var kända i den trakt som resan gällde, kunde slippa passtvangen.

Genealogiska Föreningen har nu startat ett projekt, som innebär att alla pass och passjournaler man kan återfinna skannas in och indexerats så att de blir sökbara. Projektet bedrivs med frivilliga krafter varför det kommer att ta några år innan allt material är registrerat. För mer information om projektet, gå in på www.genealogi.net/ och klicka på "Inrikes Pass".

U.J.

När varg dödade barn..., forts. från föregående sida

liksom ett barn i Horndal. Dessutom hade både barn och vuxna överfallits i samma trakter, men utan att fler dödsfall hade krävts. Frågan var: Var det samma varg som hade hunnit med att göra alla dessa illdåd?

Roland Palmquist

Referatet bygger delvis på boken "de människoätande vargarna" av Evert Pousette, Arkeo-Förlaget 1989

Den spännande fortsättningen på denna artikel kommer i Anbladet nr 102

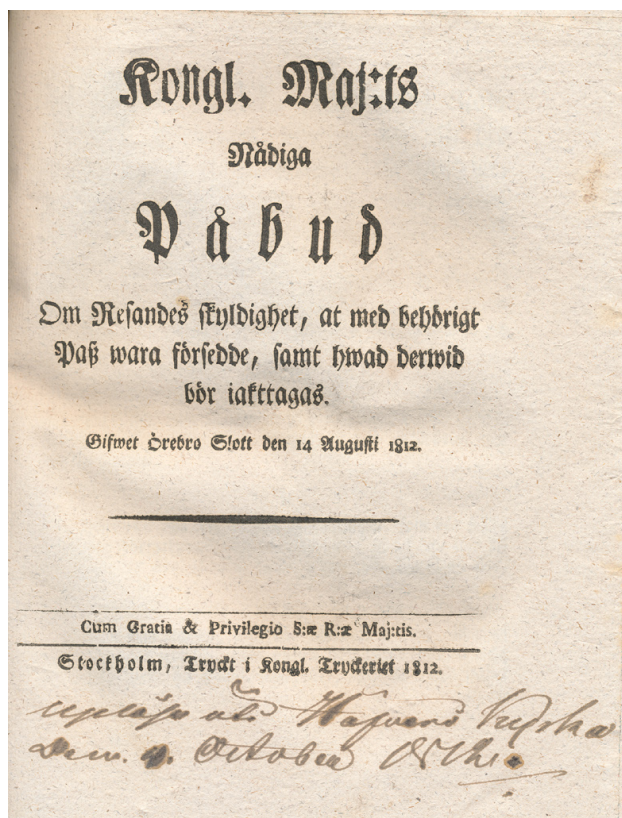
Känslig fråga

Kvinna 1: Hur undviker du att din man läser dina mail?

Kvinna 2: Jag ändrar "inkorg" till "Bruksanvisning"!

Glöm inte...

att betala medlemsavgiften i tid. Då slipper du tråkiga påminnelser och föreningen får bättre ekonomi. Delad glädje...

Titelsidan på Kungl. Maj:ts påbud om inrikes pass från den 14 augusti 1812. Av anteckningen på titelsidan framgår att påbudet upplästs i Häverö kyrka den 4 oktober samma år. Det tog således nästan 2 månader innan bestämmelsen nådde ut till den del av Roslagen.

Mera Finland

På sidan 4 finns litet tips för den som är intresserad av släktforskning i Finland. Ytterligare tips har flutit in från läsekretsen i form av en intressant webbsajt.

Adressen är <http://kaikki.nettihotelli.net/2w/sukupuu.htm>

Här finns ett genealogiskt index sorterat på efternamn med födelse- och dödsdatum och dito orter. Till personnamnen finns också kopplat familjeträd.

Sajten är upprättad av Lauri Kiviniemi från Helsingfors.

336 183 individer ingår i databasen samt 119 230 familjer, som tillsammans representerar 29 590 efternamn. Som vanligt gäller att man själv kollar kvaliteten i uppgifterna. U.J.

Öppet Hus om släktforskning

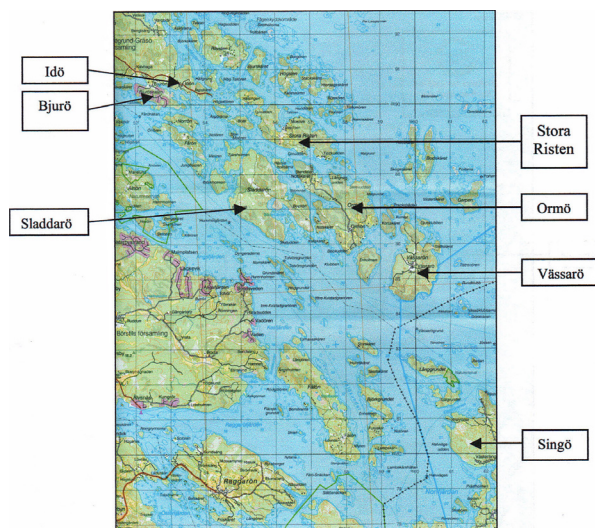
den 29 mars kl 15-18 på Roslagens Sparbank. Kl. 17 föreläser Urban Johansson om hur man kan forska på bredden för att kartlägga en persons levnadshistoria.

Genvägar till Singö

Bonden Jan (Johan) Månsson (1760-1826) på Ormön, en av öarna i Gräsö södra skärgård, var son till min morfar Arvid Nordins farmors farmors fars äldsta bror Måns. Deras far var Mats Månsson (1701-1763) som 1733 gift sig med Kerstin/Kristina Eriksdotter (1704-1761). Sonen Jan (Johan) gifte sig 1785 med bonddottern Brita Andersdotter (1762-1839). Sex av Jans och Britas 11 barn avled i unga år, sonen Magnus drunknade som vuxen och Mats avled ogift utan barn. Av de tre som bildade familj gifte sig Anna (1788-1818) med bonden Erik Peterson på Ormö (1778-1816); Anders (1793-1847) tog vid efter fadern och gifte sig med Brita Abrahamsdotter från Idö (1803-före 1863), medan Jan (Johan), 1799-1843) gifte sig till Idö med Britas syster Anna Abrahamsdotter (1805-1869).

Singö

Brita Andersdotter kom vid giftet från sitt hem i Österboda på Singö vilket ger anledning att följa hennes anor till denna del av Stockholms skärgård. Österboda var en gård i Boda, en av sex byar på singö: Backby, Tranvik, Söderby, Norrvreta, Boda och Ella längst i norr. Därtill kommer Fogdö mellan Singö och fastlandet. Alla Backbys hemman köptes på 1740- och 1750-talen av rådman Erik Strandberg i Östhammar som byggde ett tegelbruk vid Backbyfjärden. Efter cirka 50 år tog brukspatronernas tid slut och Backby och tegelbruket såldes tillbaka till singöborna.

Singö/Fogdö är inget stort område. När de boende 1733 ville bilda egen församling fanns där 264 personer: 137 vuxna varav 33 bönder, 30 backstugufolk, båtsmän och hantverkare samt 97 barn och ungdomar. Vad gällde antalet bönder hade inte mycket förändrats på 150 år – 1572 fanns 30 skattepliktiga bönder på Singö/Fogdö. En del av förklaringen är att avstyckning av skattegårdar blev vanlig först under 1700-talet: 1797 fanns det 85 jordbruk. Det dröjde till omkring 1900 innan det

fanns lika många personer på Singö som det fanns på Gräsö omkring 1750 (1).

107

Tabell (förkortad)

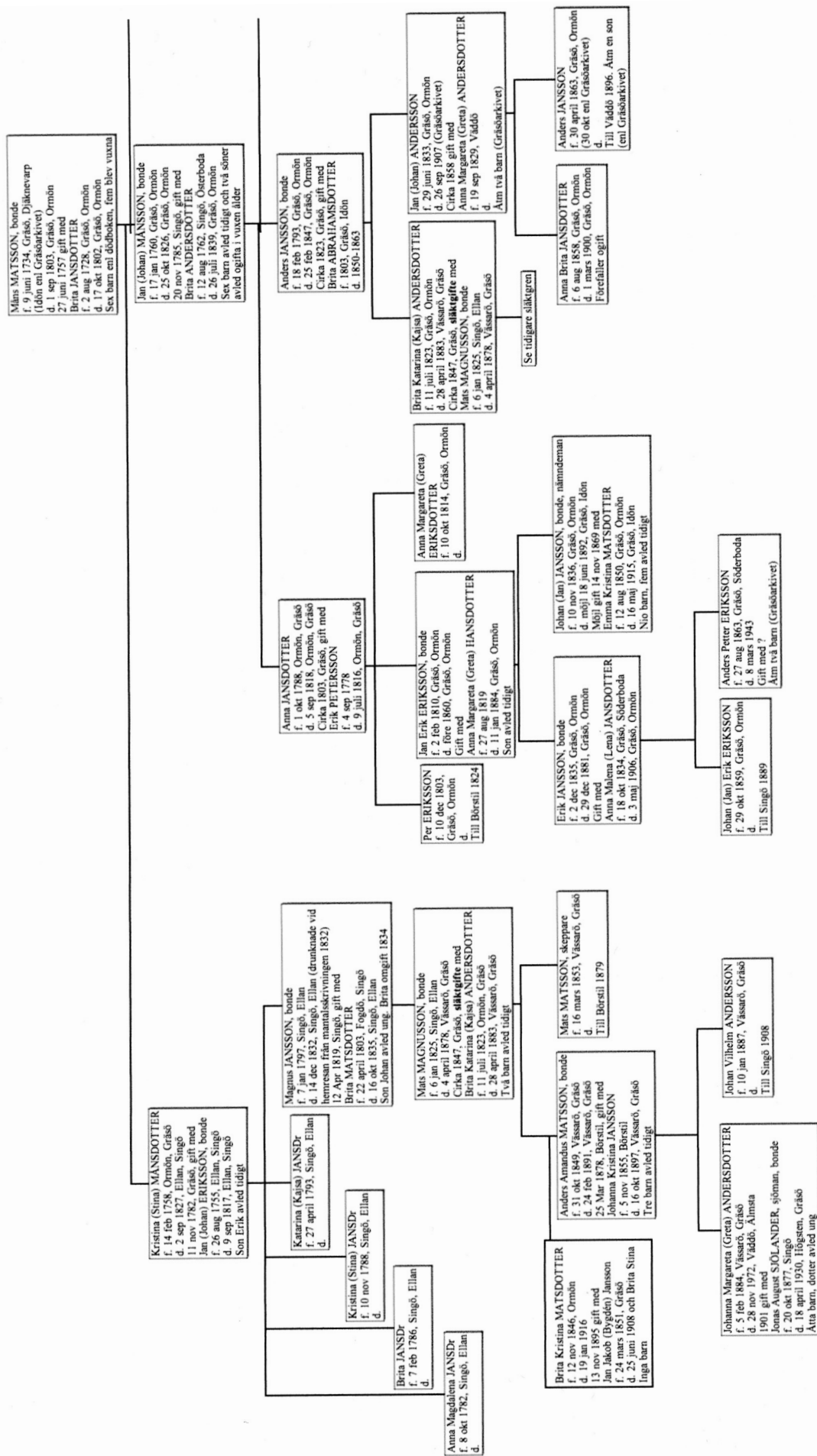
1. Anders ANDERSSON, Fogdö 1731-1808, Boda. Gift 1761 m Katarina JONSDOTTER, Boda 1739-1825
1.1. Brita ANDERSSDOTTER, Boda 1762-1839, Ormö, Gräsö
Gift 1785 m Jan (Johan) MÅNSSON, Ormö 1760-1826, bonde
1.1.1. Anna JANSDDOTTER, Ormö 1788-1818; gift Petersson
1.1.2. Anders JANSSON, Ormö 1793-1847
1.1.3. Jan (Johan) JANSSON, Ormö 1799-1843
1.2. Anders ANDERSSON, Boda 1766-1844, bonde. Gift 1792 m Kristina KRISTOFFERSDOTTER (hennes 2a gifte), Bromma 1763-1826, Ella
1.2.1. Katarina ANDERSSDOTTER, Ella 1794-1860, Söderby.
Gift ca 1832 m Erik ANDERSSON, Söderby 1798-1868, bonde
1.2.1.1. Kristina ERIKSDOTTER, Söderby 1838-1867 Ella; gift Abrahamsson
1.2.2. Mats ANDERSSON, Ella nr 1 1805-1852, bonde. Gift ca 1833 m Sara ABRAHAMSDOTTER, Ella nr 1 1805-1868
1.2.2.1. Abraham MATSSON, f Ella 1834, dövtum
1.2.2.2. Kristina MATSDOTTER, f Ella 1836, dövtum; oå son sjömannen August Andersson f 1867, Göteborgs sjöhus från 1890
1.2.2.3. Anders MATSSON, f Ella 1840, ofärdig
1.2.2.4. Katarina MATSDOTTER, f Ella 1843. Gift 1874 m Erik OLSSON, Backby nr 2 1846-1888, bonde
1.2.2.4.1. Erik August ERIKSSON, f Backby 1880
1.2.2.5. Mats MATSSON, f Ella nr 1 1847, bonde. Gift 1877 m Brita WESTERLUND, f Ellan nr 2 1846
1.2.2.5.1. Anna Brita MATSDOTTER, f Ella nr 1 1878
1.2.2.5.2. Johan MATSSON, f Ella nr 1 1884-1954
1.3. Jonas ANDERSSON, Boda nr 2 1776-1862, bonde. Gift 1803 m Anna ERIKSDOTTER, Tranvik 1779-1862 Boda
1.3.1. Katarina JONSDOTTER, Boda 1805-1883. Gift 1833 m Olof ANDERSSON BACKLUND, f Backby 1811, lotsdring, bonde, kyrkvärd
1.3.1.1. Brita Katarina BACKLUND, f Boda 1834. Gift 1860 m Abraham JANSSON, f Fogdö nr 1 1837, bonde
1.3.1.1.1. Johan ABRAHAMSSON, Fogdö 1866
1.3.1.1.2. Olof Fredrik ABRAHAMSSON, f Fogdö 1871
1.3.1.2. Anders BACKLUND, f Boda nr 2 1837, bonde, kyrkvärd. Gift 1867 m Anna Katarina ERIKSDOTTER, f Börstil 1844
1.3.1.2.1. Olof Fredrik BACKLUND, f Boda 1868
1.3.1.2.2. Katarina Charlotta BACKLUND, f Boda 1869
1.3.1.2.3. Anna Lovisa BACKLUND, f Boda 1872
1.3.1.2.4. Johan Gustaf BACKLUND, f Boda 1887
1.3.2. Anna JONSDOTTER, Boda nr 2, Singö 1809-1885 Boda, Börstil. 1a gifte 1835 m Johan (Johannes Jan) ANDERSSON, Backby 1817-1838, bonde. 2a gifte 1842 m Erik OLOFSSON, Boda, Börstil 1800-ca 1889
1.3.2.1. Anna Katarina OLSSON, f Börstil 1844; gift Backlund, sin mosters son, i Boda nr 2, Singö
1.3.2.2. Jan Olof OLSSON, f Börstil 1851
1.3.3. Brita JONSDOTTER, f Boda 1815. Gift 1836 m Olof ERIKSSON, Backby nr 2 1816-1876, bonde
1.3.3.1. Erik OLOFSSON OLSSON, Backby nr 2 1846-1888, bonde.
Gift 1874 m Katarina MATSDOTTER, f Ella nr 1 1843
1.3.3.1.1. Erik August ERIKSSON, f Backby 1880

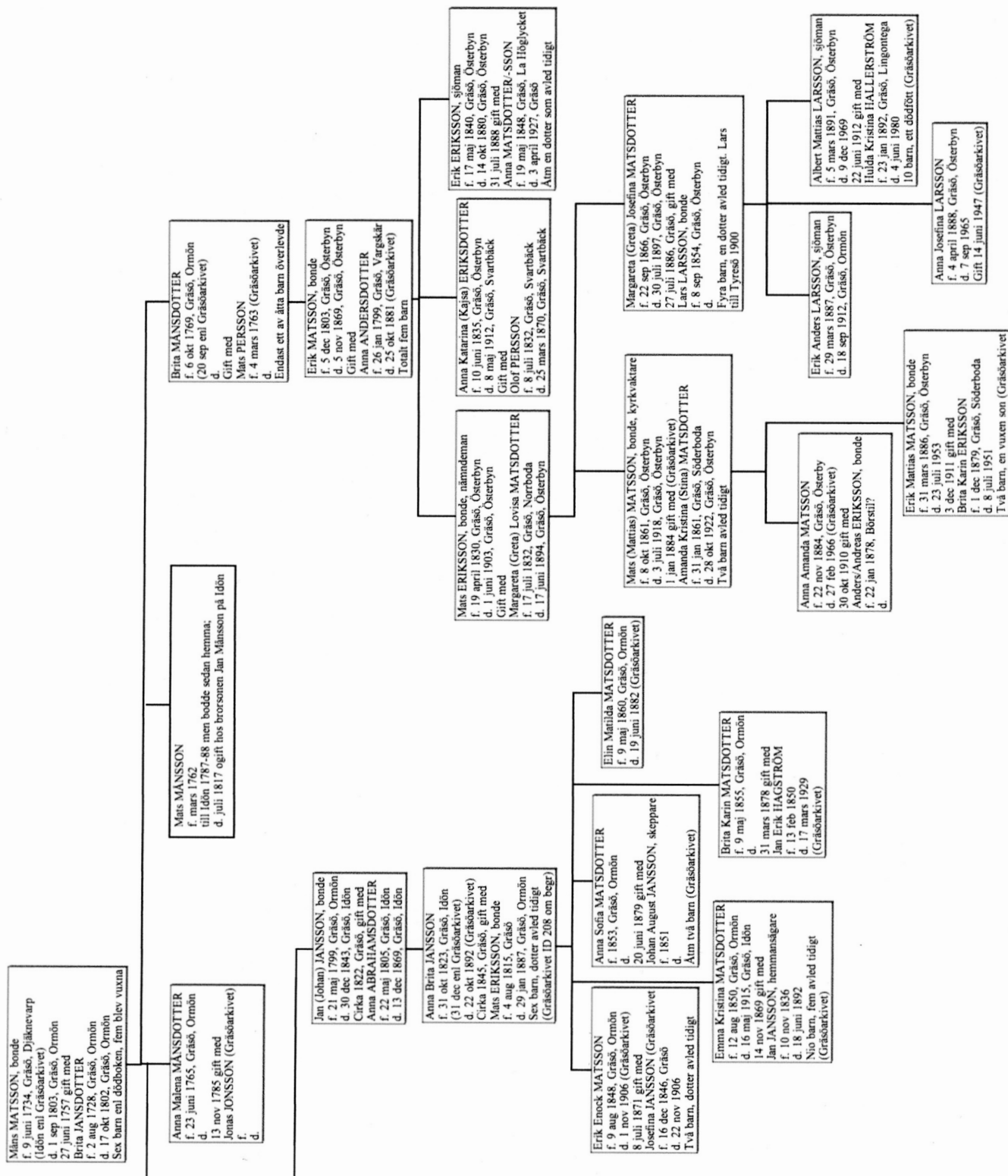
Återinflyttning

Kyrkböckerna börjar under 1730-talet, tillräckligt nära för att singöborna skulle minnas det ryska anfallet 1719. Britas farfar Anders Andersson måste ha överlevt rysarna och Britas far Anders föddes 1731 på Fogdö. Han gifte sig till Österboda med bonddottern Katarina, och hennes föräldrar Jonas och Brita måste som barn ha flytt undan ryssarnas framfart.

Det var sannolikt bara ett fåtal av de tidigare boende på Singö/Fogdö som inte återvände efter sommaren 1719. Bönderna fick sex års skattefrihet men den skog som så väl behövdes till återuppbyggnaden av de nerbrända gårdarna fanns inte kvar – timmer måste köpas och fraktas till Singö på egen bekostnad.

Det var den svenska stormaktstidens skattepålagor som åter gjorde sig påmind. För att mildra konsekvenserna av skatterna under 1600-talet skapade sig bönderna inkomster genom att avverka och sälja den oskiftade skogen och det straffade sig nu. Det var så svåra tider att Västergården i Backby tvingades gå ihop med Östergården eftersom den var så liten att brukarna inte hade något att leva av sedan skatter och andra avgifter betalats.

Kuriosa 1

När brukspatronerna lämnade Singö övertogs Södergården i Backby av Mats (Mattias) Andersson (1771-1855). Han var gift med Tranviksflickan Margareta (Märta) Olofsdotter (1780-1838). Medan Mats hade anor från Boda och Tranvik var hans svärfar Olof Eriksson från Harg och svärmor Margareta Olofsdotter född på Vaddö.

Mats och Märta's dotter Brita Matsdotter (1810-1870) gifte sig med Mats Norberg (1808-1865) – enligt Singö hembygdssförening ägde Mats en av Östergårdarna i Söderbyn som han nu sålde. Mats var bonde och skeppsredare och sonen Olof (1834-1887) var ett tag skeppare men blev från 1860-talet bonde och nämndeman i Tranvik. Olofs dotter Anna Greta, född 1865, gifte sig 1885 med Erik Andersson, skeppare i Tranvik på skonerten Hoppet, ett av de sista svenska handelsfartygen som var registrerade på Singö.

Mats Norberg föddes Olofsson i Norrgården i Fogdö av Brita Kristoffersdotter (1766-Singö 1848) och Olof Andersson (1766-1819) – Brita var yngre syster till Kristina Kristoffersdotter (nr 1.2 i tabellen ovan). Båda systrarna föddes i Bromma utanför Stockholm dit föräldrarna flyttat omkring 1760. Föräldrarna var bonden Kristoffer Andersson, född 1722 i Häverö, och Margareta Andersdotter född i Söderbyn på Singö 1728. Margareta avled i Bromma 1769 varefter Kristoffer 1773 flyttade med ny hustru och barnen från första giftet till sin barndoms Bredsund. Där avled Kristoffer i lungrot 1787.

Kristina flyttade hemifrån 1781 och gifte sig på Singö 1792 medan Brita flyttade efter omkring 1789. När Mats föddes hade Norrgården varit i släkten i generationer: Mats farfar Anders Olofsson (1738-1784) var född där men farmor Brita Eriksdotter (1732-1808) gifte sig dit från Vaddö 1759; farfars far Olof Andersson (1713-1776) gifte sig 1734 med Margareta (Maja) Matsdotter (1710-1789) född i Edbo; farfars farföräldrar var Anders Andersson gift med Margareta Månsdotter.

Tre x Mats med syster Greta Stina

Singö hembygdssförening kan berätta att Mats och Britas

hemman i Backby kallades Matsgården. Den övertogs av dottern Anna Greta född 1846 och 1863 gift med Mats Matsson från Harg (född 1834) – gården kallades därför Mats-Matsgården. Deras son Mats, född 1869 och kallad Mats-Mats-Mats förkortat Tre x Mats, övertog gården tillsammans med sin syster Greta Stina född 1873. de levde ogifta och när Mats dog 1959 tillföll gården Allmänna arvsfonden. Så småningom övertogs den av Singö hembygdssförening och blev Singö Hembygdsgård.

Kuriosa 2

Sjöscouterna äger sedan 1942 Vässarö då ön plus ett stort antal mindre öar, kobbar och skär testamentarades till dem av sjökapt. Ragnar Westin (1883-1942). Han gick till sjöss som fjortonåring, blev styrman 1902 och kapten vid 24 års ålder, men ville ha en fast punkt i tillvaron. 1935 fick han chansen och köpte hela ögruppen Vässarö och började med att rusta upp den förfallna gården i Skrakviken. Men Ragnar hann inte realisera alla sina projekt – han drucknade den 11 juli 1942 under en transport av järnmalm från Luleå till Emden utanför Hamburg. Trots konvoj och fartygsbevakning torpederades fartyget M/S Luleå av den ryska ubåten S7 på svenskt territorialvatten söder om Västervik (2). S7 mötte senare sitt öde då den sänktes av en finsk ubåt.

Vässarö var bebodd långt före Gräsö första husförhörlängd – de första kända personerna fanns där vid mitten av 1500-talet och flera familjer kom och gick. 1847 kom Anders Jansson och Brita Abrahamsdotters måg Mats Magnusson (1825-1878), gift med dottern Brita Katarina (1823-1883) – Anders var bror till Anna och Jan som nämndes inledningsvis. Mats, född i Ellan på Singö och det enda överlevande barnet, blev faderlös vid åtta års ålder och vid 10 års ålder avled modern. Han bodde med sin mors andra make innan han började arbeta och giftet 1847.

Brita och Mats – bonde, 1852-1853 skeppsredare och under perioden 1859-1871 delägare i två fartyg – hade det största huset på ön och där hölls husförhören. Men Mats gjorde en än större välgärning. Gräsö sydligaste skolförsamling bestod av många mindre öar och det var inte riskfritt för barnen att ta sig till och från skolan. Hösten 1864 öppnade därför Mats och Brita sitt hem för såväl skolbarn som lärare – de fick utan kostnad bo och äta hos dem under hela terminen! Norrtäljebladet skrev den 10 februari 1865:

...dennes oegennyttiga välvilja förtjänar (både tack och beröm), då man besinnar det myckna trask och det besvärliga intrång en massa barn måste förorsaka på en enstaka gård där husmodern dessutom ofta är bunden av värk och sjuklighet (3).

De avled på Vässarö liksom sonen Anders Amandus (1849-1891) som tagit vid efter Mats. Anders As änka Johanna Kristina Jansson född i Börstil (1855-1897)

syster Brita Kristina från Ormön (1846-1916) som tagit över föräldrarnas del (4). Hon gifte sig 1895 med arbetaren på gården Jan Jacob Jansson (Gräsö 1851-1908). De avled barnlösa men Brita Kristina, "Wässarö-Brita" (bild), tog sig an sina faderlösa brorsbarn Johanna Margareta född 1884 och Johan Vilhelm född 1887. Johanna flyttade till Ormön och gifte sig 1901 med sjömannen Jonas August Sjölander från Singö och Johan Vilhelm flyttade till Singö 1908.

Vässarö-Brita (5)

Paret Sjölander fick 1902 gården Skrakviken på 50 års arrende av Johannas faster Brita Kristina och 1913 köpte de gården. Åtta barn föddes där 1901-1923 och dottern Anna Karing gifte sig med Otto Hilding Jansson från Östhammar som drev gården vidare. De var de enda ättlingar som bodde där då öns gårdar under 1930-talet köptes upp. Idag är scouternas tillsynsman den enda bofasta på ön.

Cirklar sluts

Jan Abrahamsson, vars farfar Abraham Matsson (1759-1838) var far till Sara (nr 1.2.2) ovan, blev fyrvaktare på Understen (6). Han lärde känna tre fyrmästare i tur och ordning: Andersson, Uddman och Axel Bergström som i oktober 1901 kom med sin familj från Stockholm. Axels dotter Valborg gifte sig 1920 med Arvid Nordin på Gräsö och Jan (Johan) Månsson på Ormön, som den här artikeln började med, leder oss till honom liksom till annan släkt på Gräsö. Jans farfar Mats Månsson från Ormön och hans hustru Kerstin Kristina Eriksdotter från Kalvhaga fick sex barn. Deras yngsta, sonen Erik (1749-1822), gifte sig med Anna Andersdotter från Kalvhaga (1741-1829). Deras dotter Anna (1774-1843) gifte sig med Erik Eriksson från Krangelboda (1771-1850-tal). Sonen Anders (1801-1864) gifte sig med Anna Andersdotter från Sundsäng (1802-1873) som födde dottern Katarina Andersdotter i Kalvhaga (1834-1908) – hon blev hustru till Johan Nordin, farfar till min morfar.

Historien skulle kunna sluta där men Jan Månssons faster Kristina Matsdotter (1740-1788) var gift med

Erasmus Erasmusson från Lilla Risten (1744-1776). Deras dotterdotter Barbro Markusdotter född i Muskaregrund (1795-1870) gifte sig till Österbyn med Markus Matsson (1793-1849). Hans morbror Magnus från Norrboda, kallad Måns (1762-1810), var gift med Söderboda flickan Margareta Matsdotter i hennes första äktenskap (1764-1846). Sonsonen Magnus Matsson i Norrboda (1827-1881), gift med Anna Katarina Matsdotter (1825-1886, kallar sig från 1870-talet Storman), hade en dotter Brita Karin i Norrboda som kallade sig Månsdotter/Månsson (1857-1943). Brita Karin var gift med Karl August Nordin (1848-1933), som till Anders (Nordström) Nordin som var styvfar till Johan, morfar Arvids farfar och den i denna släktgren som först fick namnet Nordin.

Björn Hagelin, Stockholm, (bhag@sipri.org)

Noter

- 1 En del av informationen är från Singö hembygdsförening, www.singo.dk/hembygd/shbfhemsidany.html
- 2 Se artikel av Malmström, K., i Vässarö 1943-1993. Jubileumsboken i ord och bild, Växjö 1993.
- 3 Citerat i Vässarö 1943-1993, sid. 7.
- 4 Deras bror Mats, född på Vässarö 1853, flyttade 1879 till Börstil.
- 5 Fotot från Vässarö 1943-1993, sid. 7.
- 6 Jan Abrahamsson var mormors far till Dan Thunander som skrivit en bok om fyrrar. Jan byggde det hus som disponeras av Marianne Brus, den sista fyrmästaren på Understen.

Våldsamma och udda dödsorsaker

Roland Palmquist, som är en flitig medarbetare i Anbladet, har funnit följande udda dödsorsaker i sin forskning i kyrkböckerna i Gävleborgs län.

Ovansjö socken 1880: *Knappt 2-åriga flickan Hulda Charlotta från Störvik, Watten i hjärnan.*

Österfärnebo socken 1820: *Avskedade sockenskräddaren O L, 45 år, Afföljder af fylleri.*

Österfärnebo socken 1820: *Bonden Eric Perssons Barn, Son Pehr (6 1/2 år) i Kräbäck - Ihjälbiten af en Varg.*

Österfärnebo socken 1820: *Bonden Jan Pehrsson i Hornsberg (46 år) - död av Vådlig Skada af Oförsiktig Körning.*

Garpenbergs socken 1821: *Den 23 mars 1821. flickan Stina Mattsdotter (3 1/2 år) Uppäten af Wargar invid Gårdsladan.*

Skogs socken 1865: *Lingroth, Hans, f d mjölnare i Lingbo, 58 år - Skjuten när han skulle gripas fast. Anna Berggrens mördare.*

Tokroligt!

Jag har lärt min man att göra sin del av hushållsarbete och nu stod han i tvättrummet och ville tvätta sin t-shirt. Han hade varit därute i ca två sekunder då han ropade: "Vilket program ska jag använda?" "Det beror på", svarade jag, "vad står det på t-shirten?" "Manchester United", svarade han!!!!

Från årsmötet 2012

Den 19 februari höll NSFF årsmöte i IOGT-lokalen i Norrtälje. Mötet beslutade om omval på samtliga platser i styrelsen. Mest diskussion föranledde styrelsens utkast till verksamhetsprogram för 2012. Många intressanta förslag kom upp och styrelsen fick i uppdrag att arbeta vidare med detta diskussionsunderlag.

En programpunkt är redan fastslagen och den rör ett samarbete mellan NSFF och Medborgarskolan i Norrtälje. Det handlar om ett Öppet Hus-arrangemang i Roslagens Sparbank den 29 mars mellan kl. 15-18, med ett föredrag om personhistorisk forskning av Urban Johansson kl. 17-18. Styrelsen är tacksam för all medverkan från medlemmar, som kan ställa upp med rådgivning och hjälp under dessa timmar. Detta är ett bra tillfälle för föreningen att rekrytera nya medlemmar.

Bland övriga programpunkter kan nämnas föredrag om seglationen i Roslagen, mingelträff med olika programinslag, träff i Västernäs gamla skola på Vaddö tillsammans med Inga Gustafsson och samarbete med Täby hembygdsförening för att se kyrkan med dess målningar av Albertus Pictor, utgrävningarna av Jarlabankes kyrkogård mm. Det kan bli ett intressant år för Norrtälje Släktforskarförening!

*Ovan
Lennart Wallerman talar om
sitt förslag till samarbete mel-
lan Täby Hembygdsförening
och Norrtälje Släktforskarföre-
ning.*

*Till vänster
Eva Lindahl underhöll med
egna underfundiga och roliga
visor till gitarr.*

Från vänster: Bertil Jinnelid, Olle Olsson och Sven-Olof Gahnström.

Foton: Seth Söderman